

Niet primair op de verslaving gericht, maar op oorzaken van de crisissituatie

In de huiskamer van het Apeldoornse opvangcentrum 'De Stoja' (Stichting Opvang Jongeren Apeldoorn) heerst grote beroering. Aanleiding: Klaas, die een groot deel van zijn leven in tehuizen, op straat en bij vrienden heeft versleten, krijgt geen uitkering omdat hij pas zestien jaar is. Klaas is kwaad, en niet zo'n klein beetje ook. Geen uitkering betekent immers geen kans op zelfstandigheid. Ook de andere jongeren spreken van 'schande', maar troosten hem: "Hier, op de Stoja, laten ze je heus niet vallen."

De Stoja, gelegen aan een drukke verkeersweg even buiten het centrum van Apeldoorn, is geen alledaags crisiscentrum. Het is een centrum waarbij men van het begin af aan (in '79) gekozen heeft voor de opvang van zowel verslaafde als niet-verslaafde jongeren, in de leeftijd van dertien tot dertig jaar. Drs. Anneke Cies'luk-Heeremans, coördinator van de Stoja en daarnaast, privé, moeder van vijf pleegkinderen, ziet in deze opzet geen enkel probleem. "Maar in het begin", zo bekent zij, "lag dat wel iets anders. Toen kenden we wel een zekere huiver voor deze combinatie, en hanteerden we voor alle zekerheid de vuistregel: één verslaafde op de vijf bewoners, bang als we waren voor het besmettingsgevaar. Maar geleidelijk aan, naarmate we meer ervaring kregen, lieten we dit principe varen. En nu kan het voorkomen dat er op hetzelfde moment vier verslaafden en één niet-verslaafde op de Stoja wonen. Leuk om te vertellen is trouwens dat veel verslaafde jongeren met wie wij het contact handhaafden, bij ons, dus buiten een officiële ontwenningsskliniek, zijn afgekickt. Weliswaar niet in een keer, maar in twee of drie keer."

Maatwerk

Volgens Mies Ooms, vanaf de start werkzaam op de Stoja, heeft het succes van deze gecombineerde opvang alles te maken met de werkwijze van de Stoja: "Wij richten ons niet primair op de verslaving, maar op

de problemen die ten grondslag liggen aan de crisissituatie waarin de jongeren die bij ons komen, verkeren. Die problemen variëren van het niet kunnen aangaan van bindingen, tot het je niet staande kunnen houden in een zo gecompliceerde maatschappij als de onze. Het betreffen dus geen problemen die specifiek zijn voor de ene dan wel voor de andere groep. Bovendien, wij denken niet in termen van groepen. Wij zien uitsluitend individuen. Ons motto luidt: we leveren maatwerk, geen confectiewerk."

Een sprekend voorbeeld van de wijze waarop men op de Stoja te werk gaat, schiet psycholoog Cies'luk-Heeremans te binnen: "Vanmorgen ging Kees, een verslaafde jongen hier in ons huis, geweldig tekeer. Hij belde de Sociale Dienst op, eiste geld om een paar maanden naar het buitenland te kunnen gaan, en legde toen hij nul op het request kreeg, woest de haak neer. Er moest dus hoognodig met Kees gepraat worden. En wat bleek? Het enige wat Kees op dit moment wil, is met een pistool naar Brazilië gaan. Natuurlijk zullen we hem niet helpen om dat plan te realiseren. We hebben gezegd: probeer een reëler plan te

Anneke Cies'luk-Heeremans.

bedenken. Morgen moet hij dan zeggen of hij daar iets voor voelt. Zo niet, dan zullen we hem duidelijk maken dat hij hier niet op het goede adres is, maar dat we even goede vrienden blijven. Op die manier houden we voor hem de mogelijkheid open om terug te keren. Met andere woorden, mocht Kees zijn eigen zin willen doordrijven, dan zal hij hier door de voordeur vertrekken, en niet door de achterdeur."

Nog geen uur later worden de woorden van Anneke Cies'luk-Heeremans bewaarheid. Een stafmedewerker van de Stoja laat weten dat Kees gekozen heeft voor zijn eigen plan. "Een grote kans dat we die terugzien", reageert Cies'luk-Heeremans en gaat over tot de orde van de dag, totdat plotsklaps het geronk van een motor de kamer binnendringt. Zij loopt naar het raam, en zegt op een toon waarin een zekere verrassing valt te bespeuren: "Dat is toch wel sterk, hè! Martin, onze stagiaire, brengt Kees met de motor naar Deventer."

Fabels

Per jaar vangt de Stoja zo'n honderdvijfentwintig jongeren op, van wie ongeveer de helft verslaafd is. De gemiddelde verblijfsduur is twaalf dagen. Het gebruik van drugs is er verboden; wel is er ruimte voor een afbouwschema met behulp van methadon. Een andere vaste regel is dat de bewoners niet met elkaar over drugs mogen praten. Gebeurt het echter toch dat een bewoner een keer 'gebruikt', dan staan daar niet meteen sancties op. Stafmedewerker Ooms: "Afkicken is een proces waarin geleidelijk aan het vertrouwen moet ontstaan dat je ook zonder dope kunt leven, en waarin je moet leren aanvaarden dat het leven problematisch, en niet ideaal is. Stel nu dat we de eerste de beste uitglij-

der zouden bestraffen, dan zou de betrokken persoon meteen al zijn zelfvertrouwen verliezen, terwijl hij juist tot het besef moet komen dat na een fout nog niet alles verloren is. Iets anders is natuurlijk wanneer iemand bewust kiest voor een gebruikersleven. Hem of haar hebben we weinig te bieden; bovendien zal die jongere ons alleen maar lastig vinden."

Fabels noemt Ooms trouwens de allerminst bemoedigende verhalen over ontwenningssverschijnselen: "Een afkicken zoals die bij voorbeeld in films wordt vertoond, heb ik in de praktijk nog nooit meegemaakt. Natuurlijk is afkicken niet leuk; je slaapt een paar nachtjes slecht, en voelt je knap ellendig. Maar al met al vallen die bijverschijnselen reuze mee. Het ergste is de angst, maar daar helpen wij ze wel over heen. Wij zeggen niet: kop op, even flink zijn, maar benoemen die angst zodat dat onbestendige gevoel meer hanteerbaar wordt."

Oefenkamers

De gebruikelijke procedure op de Stoja is dat er met elke nieuwe bewoner een 'intake-gesprek' plaatsvindt, en dat er op basis van zo'n gesprek nagegaan wordt welke plannen uitvoerbaar zijn. Cies'luk-Heeremans: "Maar die plannen zijn niet altijd even gemakkelijk te bedenken, in die zin dat hier op het crisiscentrum jongeren komen die meestal alle instellingen al hebben gehad; ze staan 'echt' op straat, zijn uitgekotst door de kinderscherming, en staan heel vaak op alle fronten alleen." "Een oplossing", zo haakt Ooms hierop in, "kan onder andere zijn de door ons zo genoemde 'oefenkamers'. Op dergelijke kamers wonen de jongeren zelfstandig, maar worden daarbij heel intensief begeleid. Wel drie of vier keer in de week gaan we bij hen langs, eten we er, en gaan we met hen uit. Op die manier willen we ze dingen leren die ze in hun eentje niet kunnen. Neem nu een drugsverslaafde. Wanneer hij niet meer gebruikt dan zal hij naar zijn vroegere kroeg moeten gaan, en moeten leren weerstand te bieden aan de dealers." Mede dank zij de financiële steun van de gemeente Apeldoorn en de overheid beschikt de Stoja momenteel over zeven oefenkamers, die voor driehonderd gulden per maand verhuurd worden. De oefenkamers zijn ondermeer bestemd voor jongeren met een kinderschermingsverleden, voor jongeren die niet toe zijn aan opname in een behandelingskliniek maar het ambulantly niet redden, en voor jongeren die een opname in een afkickcentrum achter de rug hebben maar bang zijn voor herhaling.

Los van het oefenkamerproject staan de woon- en/of werkprojecten die een aantal medewerkers van de Stoja, onder wie Anneke Cies'luk-Heeremans en Nico Ooms, op eigen initiatief hebben opgezet, en ondergebracht hebben in de Stichting Autonome Projecten (STAP). Het gaat hier om een viertal projecten, te weten: een woonwagengedragproject in Wezep, een woonproject in Zutphen en Apeldoorn, en een woon-/werkproject in Deventer.

Genieten

Lex (22) woont op een oefenkamer, en het bevat hem daar prima. "Je bent zelfstandig, maar toch niet alleen", zo verklaart hij nader. "En verder leer je hoe je met jezelf om kunt gaan; nog geen jaar geleden wist ik absoluut niet hoe je dat moet doen, zwierf ik door Nederland en woonde zo'n beetje in treinen. Maar nu geniet ik als een gek, echt waar. Een geweldige kick geeft het bij voorbeeld om 's morgens onder de douche te staan, en om daarna een boterham te eten. Vroeger deed ik dat allemaal pas om een uurtje of zes 's avonds, of helemaal niet." Vanaf zijn veertiende jaar is Lex verslaafd geweest aan de alcohol ("We hadden het thuis te goed"), maar sinds een half jaar drinkt hij geen druppel meer. Lex heeft een uitkering, en herstelt fietsen op het werkproject van de STAP in Deventer. "Fietsen maken is aardig", zegt hij, "maar niet bepaald boeiend." Idealen heeft hij echter niet want "die frustreren alleen maar", en van het idee te moeten gaan werken gruwelt hij: "In de baantjes waarvoor ik in aanmerking kom, ontmoet je overal hetzelfde gezeik: trappen naar beneden, en slijmen naar boven. Nou, daar kan ik niet tegen, daar word ik gek van." Ook Sahaira, 21 jaar en bewoonster van een van de vier woonwagens die de STAP in Wezep heeft gestationeerd, vindt een 'officiële' baan een verschrikking: "Dat gecommandeer altijd! Nee, daar kan ik ook niet tegen. Ik wil meedenken, en ook met eigen initiatieven kunnen komen. Trou-

wens, krijgen ex-verslaafden wel de kans om ooit weer in de maatschappij terug te keren?"

Volgens de 17-jarige Agnes die sinds haar komst op de Stoja, nu drie weken geleden, 'clean' is, is die kans absoluut uitgesloten: "Je zult altijd het etiket van junk met je meedragen, ook al word je zestig. Pas nog - ik zat toen in Nordhorn - beschuldigde ze er mij van dat ik geld uit de brandkast had gejat. Ze zeiden: jij gebruikt heroïne, dus jij zal het wel gedaan hebben. Later is bewezen dat ik niet de schuldige was. Maar dacht je nu heus dat ze toen zeiden: sorry, hoor. Niks daarvan. Nou, dan voel je je wel knap lullig."

Sahaira, die nu al meer dan een jaar 'clean' is, heeft ook dergelijke ervaringen opgedaan, maar zij staat erboven: "Ik heb er maling aan, heus waar. Ik zeg altijd: ik heb in de goot gelegen, oké, maar daar heb ik me wel uitgetrokken en daar ben ik ontzettend trots op; ik moet nog zien of jij die hel waar ik uit kom, zou hebben kunnen overleven."

Per jaar vangt de Stoja zo'n 125 jongeren op.